

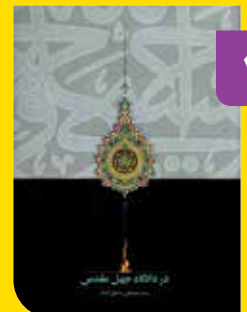
فاجعه جهل مقدس

انتشارات سخن
۴۰۹ صفحه
۱۳۹۲

این کتاب از مجموعه روشنگری دینی محقق داماد است. نویسنده در پاسخ به این سوال که چرا از «جهل مقدس» با عنوان «فاجعه» یاد می‌کنید، جامعه‌ای که از جهل مقدس رنج می‌برد، با چه فاجعه‌ای مواجه خواهد شد؟ چنین پاسخی می‌دهد: چون جهل مقدس می‌تواند فاجعه به بار آورد و منظور «فاجعه عاشورا» است که پیامد و برآمده از جهل مقدس است.

در دادگاه جهل مقدس

انتشارات سخن
۴۲۲ صفحه
۱۳۹۸

این کتاب در واقع جلد دوم کتاب فاجعه جهل مقدس است. از آنجایی که چند فصل این کتاب مربوط به سرانجام شیخ شهاب‌الدین سهروردی، عین‌القضات همدانی و اکهارت آلمانی است که هر سه نفر این بزرگان به دلیل افکار و اندیشه‌هایشان، با توجیه دفاع از دین به مرگ محکوم شدند، محقق داماد عنوان در دادگاه جهل مقدس را برای این کتاب انتخاب کرده است.

حقوق بشردوستانه بین‌المللی...

انتشارات سخن
۳۰۹ صفحه
۱۳۹۶

حقوق بشردوستانه بین‌المللی (رهیافتی اسلامی) مجموعه‌ای است حاوی مقالاتی که طی آن از دیدگاه دین اسلام مفهوم جنگ و حقوق بشر تجزیه و تحلیل شده است. این مقالات عبارت‌اند از: پیشینه تاریخی حقوق بشر دوستانه بین‌المللی، جایگاه حقوق بشردوستانه در علم سیر اسلامی، حقوق بشر دوستانه از نظر اسلام و حقوق بین‌الملل معاصر، مفهوم اسلامی حقوق بشردوستانه و رعایت قوانین انسان دوستانه بین‌المللی.

اجتهاد به جای انقیاد

رویکرد مصطفی محقق داماد در اندیشه فقهی چیست؟

محمود مزروع
روزنامه‌نگار

برخی چهره‌ها در حکم ذخایر فکری و معرفتی هستند که بدون ایجاد جنجال و حضور مداوم در رسانه و عدم درگیر شدن با مسائل روز سیاسی، اساسی‌ترین سیاست‌ها و فکرها را با زبانی موردپسند خواص و عوام عرضه می‌کنند. سیدمصطفی محقق داماد یکی از این ذخایر معاصر است که آرام و متین، به مطالعات و تحقیقات خود در حوزه حقوق، فقه، فلسفه و منطق می‌پردازد. دفتر کار او در فرهنگستان علوم نیز حاکی از همین آرامی و متانت است. چیزی که امروزه و در این بلبشوی التقاط علم و سیاست، کمتر یافت می‌شود و اگر یافت شود، آموختنی است. سیدمصطفی محقق داماد همواره برای من بسان دانشمندی است که کم سخن می‌گوید، اما به موقع سر سخن را می‌گشاید. او فقیهی است که با وقت‌شناسی، بنیادهای مهم‌ترین مسائل روز جامعه خود را نقد می‌کند.

دکتر محقق داماد از جمله مجتهدانی است که جرأت تداوم اجتماعی و سیاسی بخشیدن به آراء فقهی خود را دارد. به عبارت دیگر تأملات او محصور در مکاسب و کفایه نیست، بلکه با شکست حصر محافظه‌کارانه فقیهان اخیر، مابه‌ازای سیاسی و اجتماعی تفاسیر فقهی خود را با صدایی رسا و با ادله‌ای روشن و مبرهن اعلام می‌کند. از جمله درخشان‌ترین این اعلام‌ها می‌توان به پیشنهاد فقهی او ناظر بر حذف قسم‌بندی کافران و مومنان و طرح قسم‌بندی بدیع محارب و مسالم اشاره کرد که زداینده تعارضات و گشاینده مسیرهای اجتهادات اجتماعی بیشتری می‌تواند باشد. این قبیل تفاسیر مصلحانه نشان می‌دهد هرگونه راه اصلاح‌طلبی که گشوده می‌شود باید سنت فقهی را پیش چشم خویش داشته باشد؛ که اگر آن را نادیده بگیرد، به ناکجاآبادی می‌رسد که امروز روشنفکری دینی رسیده است. محقق داماد همان راهی را آهسته و پیوسته

می‌رود که چهره‌هایی نظیر عبدالکریم سروش آن را ندیدند و به بی‌راهه رفتند. کتاب «بازخوانی فقه امر به معروف، نهی از منکر و اجرای حدود» و از آن مهم‌تر «مکتب اجتهادی آخوند خراسانی» نمونه‌هایی روشن از اصلاح‌طلبی است که اگر چه از فقه شروع می‌کند و در فقه می‌ماند، اما با این حال الزامات زمانه را نیز لحاظ می‌کند و اعمال قواعد فقهی در استنباط حکم شرعی را منوط به هماهنگی آن قواعد با اصول بلندمرتبه‌ای نظیر عدالت و کرامت انسانی می‌کند. کاری که هنوز جوامع اجتهادی و اعظام فقهی ما به آن تن نداده‌اند.

دکتر محقق داماد واهمه‌ای ندارد که از جهل دینی به عنوان یک بلا یاد کند و بگوید: «بلاي جهل دینی خطری در بزنگاه مومنان است و جامعه نیازمند روشنگری طبیبانه نخبگان جامعه اسلامی و وجدان‌های آگاه است. خطر بی‌خردی در هر صورتی خانمان‌سوز است، البته صبغه دینی و قدسی آن مخرب‌تر است.»

او به همان جدیتی که استبداد و انحراف دینی را نقد می‌کند، دیکتاتوری و جزم‌اندیشی چپ را نیز مورد هجمه قرار می‌دهد و می‌گوید: «قسمت عمده‌ای از عمرم یعنی تقریباً همه دوران جوانی‌ام مقارن زمانی بود که جو منطقه خاورمیانه را تفکر چپ احاطه کرده بود. احزاب وابسته به شرق در ایران سفره خود را گسترده بودند و کلینیک‌های حزبی برای ترویج افکار خود تشکیل می‌دادند. شعارهای چپ‌گرایانه به طور کلی، و به خصوص وقتی در پوشش فلسفی و از آن جذاب‌تر اگر رنگ و حنای دینی به آن شعارها داده شود، تأثیر شگفتی در شست‌وشوی مغزی مردم عوام بلکه خواص خواهد داشت. تأثیری که نتیجه‌اش تزریق عقیده و ایدئولوژی در مغزه‌است. تفکر و تعقل را تعطیل و به‌جای آن ایده و عقیده مستقر می‌سازد. لغت عرب در این زمینه انصافاً موفق بوده که واژه «عقیده» را برای این معنا برگزیده که واقعا رساننده آن حالت ذهنی است. عقیده از ریشه عقد یعنی بستن است. وقتی که عقیده پیدا می‌کند و معتقد می‌شود، گویی

ذهن خود را از هرگونه حرکت درباره آن می‌بندد و اجازه نمی‌دهد درباره آن کسی حرفی بزند. شخص معتقد به هیچ‌وجه حاضر نیست با کسی گفت‌وگو کند مگر برای غلبه بر او. درحالی‌که اگر به‌جای «من معتقدم»، «من فکر می‌کنم» قرار می‌داد، کاملاً آماده گفت‌وگو بود.»

دکتر محقق داماد در روند فکری که دارد، همواره خود را متشبث به چهره‌های آزادی‌خواه در گستره تاریخ اندیشه دینی می‌کند و سخن خود را مستند به سخنان آنان می‌کند. او که به همین مناسبت دلبسته آزادی‌خواهی و استبدادستیزی آخوند خراسانی است، درباره او می‌گوید: «آخوند خراسانی در چارچوب فقاقت توانست مشکلات زمانه خود را حل کند با تحقق بخشیدن به اجتهاد در چارچوب اجتهاد پویای شیعی، دموکراسی و مردم‌سالاری را برای ما ایرانیان در قالب حکومت مشروطه به ارمغان آورد. آن هم در زمانی که هنوز ترکیه و کشورهای دیگر منطقه به دموکراسی نرسیده بودند، آخوند خراسانی بدون تردید مضمّن‌ترین پشتیبان دموکراسی در ایران بوده است. کسانی که از عمامه و لباس روحانیت گله‌مندند، باید این نکته را هم بدانند که یک قرن پیش روحانیت دموکراسی را برای مردم به ارمغان آورده است. کسی که صد سال پیش دغدغه دموکراسی برای ملت ایران داشت، یک مجتهد بود. امروز هم ما به یک آخوند خراسانی و یک مجتهد شجاع نیاز داریم.»

دکتر محقق داماد در یکی از مشهورترین سخنرانی‌های خود از جنگ به نام خدا و آدم‌کشی به اسم دین سخن به میان آورده و می‌گوید: «اگر گوش کنیم در منطقه ما صدای کشت و کشتار زنان، کودکان و مردان را می‌شنویم که در جنگ کشته و سربریده می‌شوند، این جنگ به نام دین و خدا انجام می‌شود. من منکر نیستم نباید همه آدم‌کشی‌های قرن بیستم را به نام دین تمام کرد، اما به‌نظر من جهل دینی بیشتر از بیماری سرطان انسان‌ها را کشته است. دین در طول تاریخ عامل مهمی در خون‌ریزی بوده است؛ به اعتقاد من دینی آدم‌ها را